

KATEŘINA EMMEROVÁ

KONFERENCE ERNAPE 2001: SPOLUPRÁCE MEZI RODINAMI, ŠKOLAMI A KOMUNITAMI

*The ERNAPE 2001 Conference: Collaboration of Families, Schools,
and Communities*

Pod názvem „Most k budoucnosti: spolupráce mezi rodinami, školami a komunitami“ se ve dnech 22.– 24. listopadu 2001 v nizozemském Rotterdamu konala třetí konference evropské sítě výzkumníků zabývající postavením a úlohou rodičů ve vzdělávání a výchově (ERNAPE – The European Research Network About Parents in Education).

Dříve než se rozepíši podrobněji o této akci, zmíním krátce aktivity a minulost této sítě. Vznikla v roce 1993 v Glasgow s cílem sdílet a porovnávat výsledky výzkumných projektů, ale především stimulovat výzkum o postavení a rolích rodičů ve všech úrovních vzdělávání a v různých kulturních prostředích. ERNAPE je ve skutečnosti asociací několika výzkumných sítí, tedy sítí, v jejímž rámci pracuje několik menších výzkumných skupin (sítí), organizujících se v jednotlivých jazykových oblastech Evropy. Existují sítě komunikující anglicky, nizozemsky, německy, italsky, francouzsky, španělsky a síť skandinávská volící komunikační jazyk podle potřeby.¹ Jsou autonomní a poměrně nezávisle vyvíjejí vlastní aktivity. Záměrem společné činnosti není jen rozvoj samotného výzkumu na výše zmíněném poli, ale i výměna informací mezi výzkumníky a rodičovskými asociacemi, učitelskými uniemi, administrátory a dalšími profesionály pracujícími v různých úrovních vzdělávacích systémů a přispívat tím, mimo jiné, k celkovému povědomí o této problematice. Tyto vzájemné kontakty jsou rovněž využívány ke společné práci na vytváření programů podpory rodičů na různých úrovních vzdělávání a výchovy, k jejich analýze a reflexi. Konečně, jedním z cílů této sítě je i podpora mladých výzkumníků v této oblasti.

První konferenci ERNAPE hostila Kodaň v roce 1996, sešlo se na ní 260 účastníků. Podruhé se tato síť sešla v Amsterdamu v roce 1999. Letos všichni opět mohli využít pohostinnosti nizozemských kolegů, tentokrát v Rotterdamu.

1 Evropská síť umožňuje těmto skupinám překračovat vymezený jazykový rámec.

Na konferenci se sešla necelá stovka účastníků z Evropy, Severní Ameriky, Austrálie, ale i Malajsie. Z České republiky se konference zúčastnila jedna zástupkyně, Kateřina Emmerová z Ústavu pedagogických věd FF MU Brno, a to s příspěvkem na téma kvality a rozvoje vztahů rodičů a škol v České republice².

Jednání konference se dělilo na dopolední část, kdy zaznívaly příspěvky v plénu a část odpolední, rozdělenou do sekcí,³ které ne vždy měly jednotící téma. Jakými tématy se zabývá evropský výzkum na poli vztahů rodin a škol? Jak sdělil v úvodní řeči hlavní organizátor Frederik Smit z univerzity v nizozemském Nijmegen, zdá se, že vztahy škol s rodiči ze středních vrstev se (v západní Evropě) uspokojivě vyvíjejí a jsou ve většině zemí podpořeny i legislativně. Z tohoto důvodu se výzkum v mnoha zemích obrací ke složitějším otázkám např.: jak podpořit komunikaci s rodinami imigrantů, jak zajistit rovné příležitosti ke komunikaci s rodiči nejen podle třídního původu, ale i z hlediska genderu, jakým způsobem připravovat studenty učitelství na spolupráci s rodiči, zda je možná plná integrace handicapovaných dětí a jak se vyrovnat s požadavky jejich rodičů a další „citlivá témata“. Mnoho z nich navrhuje odborníci uchopit právě skrze možnosti spolupráce a rozvoje zdrojů v místní komunitě, která má, vedle rodiny, klíčovou roli pro utváření identity dětí.

Jádro konferenčních příspěvků tvořilo téma partnerství rodin a škol. Pojem partnerství funguje ve většině případů jako vize, žádaná podoba vztahů mezi učiteli a rodiči. Cest k jeho budování lze nalézt řadu, ale zdá se, že hlavní, počáteční iniciativa leží „na bedrech“ škol. Roste přitom vědomí prospěšnosti těchto vztahů, zejména pro rozvoj dětí. Je však zvláštní, a o tom referovalo několik příspěvkatelů, že větší obavy ze spolupráce projevují učitelé a ne rodiče.⁴

Další velkou část příspěvků tvořila témata legislativních opatření podporujících postavení rodičů vůči školám a jejich evaluace. Na toto téma hovořila řada nizozemských kolegů, ať už se jednalo o povinnost vytvářet rodičovské výbory participující na řízení škol nebo o zavádění stěžovacích procedur, které mají umožnit nezávislé posouzení stížností rodičů na chování učitelů nebo na organizační opatření škol. Bez zajímavosti není ani změna v anglické a velšské legislativě, podle které musí školy v těchto zemích od roku 1998 vytvářet rámcové dohody s rodiči, v nichž se školy „zavazují“ k zajištění určité kvality a splnění cílů vzdělávání a na druhé straně rodiče deklarují podporu těchto závazků školy, včetně pomoci svým dětem při učení. Tím se téma komunikace a spolupráce

² Příspěvek pod názvem Relationships between parents and school in the Czech Republic (autorky Kateřina Emmerová, Milada Rabušicová) je zařazen do sborníku z této konference (Smit, F., van der Wolf, K., Slegers, P. (eds.). *A Bridge to the Future. Collaboration between Parents, Schools and Communities*. Nijmegen: ITS, 2001, s.49–53).

³ V originále byly sekce nazývány dílnami, avšak neměly jejich charakter. Naprostá většina účastníků se omezila na prezentaci svých příspěvků a nekoncepovala ji prakticky nebo interaktivně (jakkoli prostor pro otázky a diskuse zůstal ponechán).

⁴ Určitě by bylo zajímavé znát situaci i v naší republice. Doufáme, že k tomu přispěje i výzkumný projekt řešený v současnosti na Ústavu pedagogických věd FF MU pod názvem „Postavení rodičů jako sociálních a výchovných partnerů školy“ (GA ČR č. 406/01/1077).

s rodiči stává v těchto zemích „povinným“ pro školy a je potřeba explicitně formulovat strategie a politiku školy nejen obecně, ale i v oblasti vztahů rodiny a školy. Problémem je však nevymahatelnost těchto závazků z obou stran a dobrovolná účast rodičů při jejich stvrzování.

Jedním z dominujících témat konference byla i podpora rodin ve spolupráci se školami a jejich možnostmi pomáhat dětem s učením doma, ať již přímo nebo vytvářením podnětného prostředí. Diskutované bylo jak téma celoživotního učení a možnost přispět k němu z obou partnerských stran, tak možnosti zvyšování sociálního kapitálu rodin ze strany učitelů. Citlivými otázkami se zabývaly příspěvky o komunikaci s rodiči ze sociálně deprivovaného prostředí nebo prostředí postiženého válečnými konflikty a velkými ekonomickými krizemi (Balkán).⁵

Potřeby rodin, které se liší nejen z důvodu ekonomických, náboženských, ale i z důvodu individuálních potřeb dětí (nadané, postižené...), doplnily zastřešující téma o perspektivu postojů rodičů ke škole. Jsou to právě oni, kteří vstupují do škol v pozici laiků s přáním, aby školní roky byly pro jejich děti hodnotně a příjemně strávenou dobou, která jim umožní lidské i profesionální uplatnění v budoucnosti. Ne všichni učitelé jsou připraveni reagovat na přání rodičů, legislativní opatření, na nové, do značné míry zátěžové situace. Z těchto důvodů se hovořilo i o strategiích přípravy učitelů na tento druh práce, ať již v pregraduálním studiu nebo v dalším profesním vzdělávání.

Do diskutovaných témat se promítly i světové události podzimu 2001. Otázka utváření demokratických vztahů v multikulturní společnosti byla vnímána jako jedna z nejdůležitějších. A tak na této konferenci zazněl názor, že i škola může přispět k vytváření „spravedlivějšího sociálního řádu“ a to škola, která je modelem demokracie a multikulturního soužití. Souhlasit plně s takovým názorem je do značné míry obtížné už jen z toho důvodu, že fungování školy jako instituce je v mnoha ohledech odlišné od fungování sociálního života.

Organizátoři pro všechny účastníky připravili sborník přednesených příspěvků a prezentací, což nebývá na konferencích vždy pravidlem. Jeho titul je shodný s názvem konference a můžeme v něm nalézt 33 příspěvků od autorů ze 13 zemí. Má tři sekce: „Rodičovská perspektiva spolupráce mezi rodinami a školami“, „Spolupráce rodin a škol z perspektivy škol“ a „Specifické aspekty vztahů mezi školami, rodinami a komunitami“. Dlužno dodat, že zařazení některých příspěvků do těchto sekcí působí nepatřičně.⁶ Jakkoli je rozsah, kvalita i zaměření příspěvků různá, jedná se o dokument o (převážně) evropském pedagogic-

⁵ Nejen toto téma potvrdilo, že Evropa je ještě stále geografickým prostorem, v němž se řeší velmi různé úrovně problémů od existenciálních, interkulturních až po problém udržení blahobytu EU po jejím rozšíření.

⁶ Mnoho sborníků trpí tím, že editoři v zájmu větší přehlednosti vytvoří tematické oddíly, které nemusí beze zbytku pokrýt obsahovou náplň příspěvků, a jsou poté nuceni hledat tematicky nejbližší sekci pro zařazení příspěvků, které se tímto „kapitolám“ vymykají, a dopustí se tak zjednodušení.

kém výzkumu na tomto poli, který může mít pro českou pedagogiku význam, neboť u nás výzkumné studie z této oblasti takřka absentují.

Počtem účastníků nepatřila tato konference mezi velké, ale to právě, dle mého názoru, bylo její výhodou, neboť setkávání a diskuse, v plénu nebo v kuloárech, mohly být méně anonymní, avšak o to intenzivnější. Z hodnocení účastníků vyplynulo, že třetí konference ERNAPE splnila hlavní cíl, dala prostor jak k navázání kontaktů, tak ke sdílení výzkumných výsledků a zkušeností, kterými se můžeme vzájemně obohatit a inspirovat. Čtvrtá konference ERNAPE by se měla sejít opět za dva roky, tentokrát v polském Gdaňsku.